

רבי שמעון

אבות פרק ג' – משנה ג'

רבי שמעון אומר שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים שנאמר (ישעיה כ"ח) כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו משלחנו של מקום ברוך הוא שנאמר (יחזקאל מ"א) וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'.

רשב"י:

סתם רבי שמעון הוא רבי שמעון בר יוחאי. וכמו כמזכרנו יש להבין שבמסכת אבות, אם עורך המשניות – רבי בחר להביא לנו דווקא את המימרא הזו של תנא מסוים, הוא רוצה לבטא לנו בה את כל מהותו של התנא. על כן ננסה לראות איך משנה זו מבטאת את מהותו של רבי שמעון. בנוסף ננסה להבין את משמעות המושג: "כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק",¹ ע"פ הבנת רבי שמעון במשנה שלנו.

החידוש במשנתו:

המשניות במסכת אבות הם הבסיס והיסודות לחייו של כל יהודי. לכאורה יש משניות במסכת אבות שבלימודם אנחנו באמת יכולים לראות את ה"מילי דחסידותא" שלהם, אבל יש משניות בהם קשה לנו לראות את הלימוד העצום בעבודת ה' שהם באים ללמד אותי. לדוגמה במשנה של הלל שאמר "הוי מתלמידיו של אהרון"² אני יכול להבין את דברי החסידות, אבל במשנה של רבי שמעון שמדבר איתי על אכילה ועל השולחן – לכאורה דברים אלו נראים דברים פשוטים. כלומר האם רבי שמעון רק בא להגיד לי במשנה זו – להגיד דבר תורה בארוחה? הרי מסכת אבות היא אינה שו"ע אלא היא 'לפנים משורת הדין'. אבל בעומק ברור שכל משנה באה ללמד אותי את מידת החסידות בעבודת ה', והיא באה ללמד אותי חידושים עצום. לכן במשנה זו ננסה להבין מה המסר של רבי שמעון אל כל אחד מאתנו.

מקומה של המשנה – שמשליך על עניין האוכל והשלושה.

המשנה הקודמת אמרה: "רבי חנינא בן תרדיון אומר שנים שיושבים ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים אבל שנים וכו'". כמסתכלים על המשנה שלנו בהשוואה למשנה הקודמת, מצד אחד המשנה נראית במיקום מדויק, כי במשנה הקודמת דברו על שניים ובמשנה זו רבי שמעון מדבר על שלושה. אבל אם כך יש לשאול מדוע רבי שמעון בחר לדבר דווקא בנושא האוכל, הרי במשנה הקודמת דברו על שניים שיש ביניהם דברי תורה – אז השכינה שרויה ביניהם, אז מה החידוש בשלושה. לכן ניתן להגיד שכל המהות של המשנה היא במהות של האכילה וננסה לברר זאת בהמשך. בנוסף לכך ננסה להבין את משמעות ה"שלושה" – שרבי שמעון מחדש במשנה זו.

קיצוניות:

גם במשנה הקודמת כבר שמנו לב לקיצוניות המצויה בין ה'עשה טוב' ל'עשה רע'. כלומר במשנה הקודמת החלוקה היא או ששניים שיש ביניהם דברי תורה אז שכינה שרויה ביניהם, או שאין ביניהם דברי תורה – וזה 'מושב לצים'. כלומר אם אין דברי תורה – ממילא זה מושב לצים. אל אותו דרך הניגודיות ממשיכה במשנה שלנו: אם שלושה אמרו על השולחן דברי תורה אז כאילו אכלו משולחנו של מקום, אבל אם לא אמרו דברי תורה – אז כאילו אכלו מזבחי מתים. במשנה הקודמת הסברנו שאם אתה לא עמל בתורה אז ממילא זה יביא אותך למושב לצים, אבל במשנה כאן הקושי הוא גדול

¹ ברכות דף ט' עמוד א'.

² אבות פרק א' משנה יב'

יותר : כי יש לשאול מה כבר קרה – אז הם לא אמרו על השולחן דבר תורה – אז הם כבר אכלו מזבחי מתים?

הדיוקים בלשון המשנה: ("שולחן אחד". "מקום")

במשנה כתוב: "שלושה שאכלו על שולחן אחד". יש לשאול מדוע בכלל רבי שמעון כתב לנו שהם אכלו על "שולחן אחד"? הרי באותה מידה הוא היה יכול לכתוב: 'שלושה שאכלו ולא אמרו דברי תורה'. לכן יש להבין מה הדגש שרבי שמעון רוצה להגיד לנו בביטוי של "שולחן אחד"? מה גם שבהמשך הוא שם את הדגש על כך שאת דברי התורה אומרים על השולחן : "ולא אמרו עליו". ומה גם שבפסוק בישיעיהו מדובר על שולחנות רבים ולא על שולחן אחד, וניכנס לכך בהמשך.

דיוק נוסף הוא על המילה "מקום". במשנה רבי שמעון משתמש במושג "מקום" במשמעות של הקב"ה. כלומר הוא משתמש במילה לא במשמעות הרגילה שלה כתיאור מקום (place), אלא כתיאור לקב"ה, ויש להבין א) מדוע הוא עושה כן? ב) איך הוא מוכיח זאת מהפסוק בספר יחזקאל?

רבי שמעון:

הסיפור הכי מפורסם של רבי שמעון הוא הסיפור ביציאתו מהמערה וננסה להיכנס דרכו למשנה:

איתבו תריסר שני במערתא (ישבו שתיים עשרה שנים במערה) אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא (בא אליהו ועמד על פתח המערה), אמר: מאן לודיעיה לבר יוחי דמית קיסר ובטיל גזרתיה? (מי יודיע לבר יוחאי שמת הקיסר ובטלה הגזירה) נפקו (יצאו). חזו אינשי דקא כרבי זרעי (ראו אנשים חורשים וזורעים), אמר: מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה! כל מקום שנותנין עיניהן - מיד נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם: להחריב עולמי יצאתם? חיזרו למערתכם! הדור אזול. איתבו תריסר ירחי שתא (חזרו וישבו במערה שנים עשר חודשים נוספים). אמרי: משפט רשעים בגיהנם - שנים עשר חדש. יצתה בת קול ואמרה: צאו ממערתכם! נפקו, כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר - הוה מסי רבי שמעון (כל מקום שרבי אלעזר היה מכה במבטו, ר' שמעון היה מרפא). אמר לו: **בני, די לעולם אני ואתה** (די שאני ואתה נעסוק בתורה). בהדי פניא דמעלי שבתא חזו ההוא סבא דהוה נקיט תרי מדאני אסא, ורהיט בין השמשות (בערב שבת ראו זקן אחד עם שתי חבילות הדסים בידו והיה ממנה לביתו לפני שבת). אמרו ליה: הני למה לך? ההדסים הללו, למה לך? - אמר להו: לכבוד שבת. - ותיסגי לך בחד? (ולא מספיק לך בחבילה אחת?) - חד כנגד זכור, וחד כנגד שמור. - אמר ליה לבריה (אמר ר' שמעון לבנו): חזי כמה חביבין מצות על ישראל! (תלמוד בבלי מסכת שבת דף לג עמוד ב)

במקום אחר מופיע על הפסוק:

א"ר ירמיה בשם רשב"י **ראיתי בני עליה והם מועטים** אם אלף הם - אני ובני מהם, ואם מאה הם - אני ובני מהם, ואם שנים - אני ובני הם... (ילקוט שמעוני יחזקאל רמז שפד + וכן בסוכה דף מ"ה עמוד ב', וכן סנהדרין דף צ"ז עמוד ב')

בהתחלה כשרבי שמעון ורבי אלעזר יוצאים מן המערה הם שורפים את הכול. כי הם סוברים שכולם צריכים לעזוב חיי שעה, ולעסוק בחיי עולם, לכן מיד יוצאת בת קול ומחזירה אותם למערה. אבל בפעם השניה כשהם יוצאים רבי שמעון אומר לבנו – שיש מקרים בהם העולם יסתפק רק כך ובי שנעסוק בתורה.

לפני שניכנס לדברי המשנה נראה עוד שני דיונים בגמרא בהם מופיע רשב"י:

תנו רבנן: ואספת דגנך, - מה תלמוד לומר - לפי שנאמר: (יהושע א') לא ימוש ספר התורה הזה מפריך, יכול דברים ככתבן? תלמוד לומר: ואספת דגנך - הנהג בהן מנהג דרך ארץ, דברי רבי ישמעאל; **רבי שמעון בן יוחי אומר**: אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת

זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורה בשעת הרוח, **תורה מה תהא עליה?**
אלא: בזמן שישראל עושין רצונו של מקום - מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר:
(ישעיהו ס"א) ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'. **ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום -**
מלאכתן נעשית על ידי עצמן, שנאמר: (דברים י"א) ואספת דגנך; ולא עוד, אלא שמלאכת
אחרים נעשית על ידן, שנאמר: (דברים כ"ח) ועבדת את אויבך וגו'. אמר אביי: הרבה עשו
כרבי ישמעאל - ועלתה בידן, כרבי שמעון בן יוחי - ולא עלתה בידן.
(תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לה עמוד ב')

רבי שמעון זועק את זעקתה של תורה. מבחינתו שרק הוא ובנו ישבו וילמדו תורה. הוא מאמין באמונה שלמה בקב"ה שאם עם-ישראל יעשה את רצונו של מקום אז הקב"ה ידאג שמישהו אחד יאסוף את הדגן לישראל. כפי שבוודאי כבר הבחנתם לביטוי החוזר כאן בדברי רבי שמעון "מקום" – ככינוי לקב"ה ונתייחס אליו בהמשך הדברים. בנוסף גם יש להבין את המשמעות של הדברים שהרבה עשו כרבי שמעון ולא עלו בידם, כלומר מדוע לא עלתה בידם? הרי ברור שרבי שמעון לא טעה אז מדוע "לא עלתה בידם"? נקודה אחרונה רק שיש לשים לב הוא ההבדל בין רבי שמעון לעם שניתן לראות בסיומת של הסיפור בגמרא. סיפור נוסף בו ניתן לראות את הנתק בין העם לרבי שמעון הוא:

חברים שהיו עוסקין בתורה - מפסיקין לקריאת שמע, ואין מפסיקין לתפלה. אמר רבי יוחנן:
לא שנו אלא כגון **רבי שמעון בן יוחי וחבריו, שתורתן אומנותן**. אבל כגון אנו - מפסיקין לקריאת שמע ולתפלה.

(בבלי מסכת שבת דף יא עמוד א)

הגמרא בשבת מכנה את רשב"י כאיש ש"תורתו אומנותו" – כלומר כל עיסוקו בתורה. רבי שמעון לא יודע מה זה לעסוק בחול - מה זה לעסוק בדבר שהוא לא של חול. אבל בעקבות כך הגמרא אומרת שרק רבי שמעון וחבריו היו מפסיקים בלימוד לק"ש אבל לא לתפילה, כי האומנות שלהם זה לימוד התורה – אז הם לא צריכים להפסיק כדי להתפלל. אבל כל העם לא הגיע למדרגה של רבי שמעון.

תשובה לקיצוניות:

עכשיו אתם מבינים מדוע הקיצוניות בדבריו? כי הוא יודע שאדם יכול להיות או במסגרת של "תורתו אומנותו" או במסגרת של חיי שעה. או שלומדים תורה או שעוסקים בחול. רבי שמעון יוצא עם בנו מהמערה והוא לא מבין מדוע כולם עוסקים בחיי שעה – קוצרים וזורעים, מדוע הם לא לומדים תורה? אם הם לא לומדים תורה – אז ממילא הם בחרו את המסלול השני שמוביל אל זבחי מתים. רבי שמעון בתחילה הבין שכל העולם תופס את המציאות כמו שהוא תופס, אבל רק לאחר שהוא שרף את העולם ובת הקול החזירה אותו למערה – הוא הבין שיש כזו אפשרות שרק הוא ור' אלעזר יעסקו בתורה וכל השאר יזרעו ויקצרו.

בזוהר יש הגדרה: "כל מאן דנחית מדרגא קדמאה דהוה ביה, קארי ביה מיתה"³ ("כל מי שיורד ממדרגתו הקודמת בה היה, נקרא מת"). רבי שמעון יוצא מנקודת מוצא ברורה שהמדרגה של כולם היא שיעסקו בתורה, לכן אם הם יורדים מהמדרגה הזו אז ממילא הם נחשבים מתים. כך שיש רק שני אפשרויות: או תורה, או מוות, זה החידוש בקיצוניות של רבי שמעון.

ניכנס לפסוקים המובאים במשנה:

לכאורה במשניות במסכת אבות לא מופיע פסוקים, אבל ברגע שמופיע אז יש לבחון אותם לעומק. ברוב המשניות התנאים אינם מוכיחים לי את דבריהם מפסוקים, לכן שמופיע פסוק יש להבין מדוע התנא הצטרך להביא לי אותו.

³ זוהר - האדרא רבא כרך ג (במדבר) פרשת נשא דף קלה עמוד ב.

"קיא צאה":

הפסוק הראשון בא להוכיח ששלושה שאכלו כאחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים. הפסוק מופיע בישעיהו:

(ז) וגם אלה ביין שגו ובשכר תעו כהן ונביא שגו בשכר נבלעו מן היין תעו מן השכר שגו בראה פקו פליליה: (ח) כי כל שלחנות מלאו קיא צאה בלי מקום. (ט) את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים: (י) כי צו לצו צו לצו קו לקו קו לקו זעיר שם זעיר שם: (ישעיהו פרק כ"ח)

פסוק ז' מתאר את המצב הקשה בתקופת ישעיהו: מורי הדרך חוטאים, משתכרים, ולא מנהיגים את העם. לכן הנביא שואל בפסוק ט': "את מי יורה דעה?" נקודה נוספת היא שבפסוקים מופיעים שלושה אנשים: כהן, נביא, והמלמד. שלישיה זו היא המבטאת את מס' השלוש ממנו רבו שמעון הגיע ל"שלושה שאכלו". אבל כל המערכת המתוארת כאן מביאה לידי: "כי כל השולחנות מלאו קיא צאה בלי מקום". כלומר המערכת הופכת להיות מערכת של מוות – הבאה לידי ביטוי ב"קיא צאה".

הרמב"ם מסביר שהביטוי "צואה" לא מתאר משמעות של דבר מסוים, אלא הוא רק מתאר את הפעולה - יציאה. כמו שניתן לראות בתורה: "ויתד תהיה לך על אֲזַנְךָ וְהִיא בְּשֵׁבֶתְךָ חוּץ וְחִפְרָתָה בָּהּ וְשֶׁבֶת וְכִסִּית אֶת צִאֲתֶךָ".⁴ כלומר המילה צאתך – היא מתארת את הפעולה – יציאה. על אותו עיקרון יש להסביר את המילה "קיא" - שמתארת את היציאה. כמו שמצינו: "יאמר יקנק לדג ויקא את יונה אל היבשה".⁵

אם נעשה רגע השוואה בין כל היצורים בטבע, נוכל להבחין בחלוקה מעניינת: הצואה של הדומם היא כבר חלק מן הדומם עצמו. הצואה של הצומח היא כבר במצב אחר – היא נבולה ורקובה, אבל לפעמים היא עדיין יותר בריאה. בחי הצואה כבר במצב יותר קשה, ובמדבר זה המצב הכי קשה. כך שניתן להגיד שכלול היצור הוא גבוה יותר כך המציאות של ה"קיא צואה" בולטת אצלו יותר.

הפסוק מיחזקאל:

כעת הגענו לחלק החיובי של המשנה: שלושה שאוכלים על שולחן אחד - הם לא צריכים להיות אנשים מכובדים, אלא מספיק יהודים פשוטים אבל הם אומרים "עליו" - על השולחן דברי תורה, אז הם כאילו אכלו משולחנו של מקום. כלומר שלושה שאכלו על שולחן אחד ואמרו עליו דברי תורה, אז הם הפכו את השולחן למזבח.

הפסוק המלא ביחזקאל הוא:

המִזְבֵּחַ עֵץ שְׁלוֹשׁ אַמּוֹת גְּבֵה וְאָרְכוֹ שְׁתַּיִם אַמּוֹת וּמִקְצֻעוֹתָיו לוֹ וְאָרְכוֹ וְקִירָתָיו עֵץ וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשְּׁלֵחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי יְקֻקָּה.

(יחזקאל פרק מ"א פסוק כב')

ספר יחזקאל בפרקים האחרונים שלו מתאר את בניין הבית השלישי והוא המקור המרכזי למידות ולמבנה של הבית השלישי.

חז"ל דורשים:

וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה', פתח במזבח וסיים בשלחן! רבי יוחנן רבי אלעזר דאמרי תרוייהו: כל זמן שבית המקדש קיים - מזבח מכפר על ישראל, ועכשיו - שלחנו של אדם מכפר עליו.

(ברכות דף נ"ה עמוד א')

⁴ דברים פרק כ"ג פסוק יד'.

⁵ יונה פרק ב' פסוק יא'.

רבנו בחיי על הפסוק "וְעֵשִׂיתָ שְׁלַחַן עֲצֵי נֶשֶׁתִים"⁶; מביא מנהג חסידים כדי להבין איך שולחנו של אדם מכפר:

ומנהג חסידים שבצרפת שעושים משלחנם ארון לקבורה, להורות כי האדם לא ישא מאומה בידו ולא ילוננו בעמלו כי אם הצדקה שעשה בחייו והטובה שהוא מיטיב על שלחנו, ולכך אמרו רז"ל: (ברכות נד ב) המאריך על שלחנו מאריך לו ימיו ושנותיו.

כלומר הם היו לוקחים את השולחן עליו הם היו אוכלים במהלך חייהם, ועושים לעצמם את ארון הקבורה שלהם ממנו. הרעיון הוא שמה שהאדם לוקח אתו לעולם הבא זה לא מה שהוא צבר ועשה, אלא את התוכן שלו. התוכן של האדם הוא השולחן שלו. זה החלוקה של המשנה בין זבחי מתים לבין שולחנו של מקום. האדם יכול לבחור באיזה מסלול הוא בוחר במסלול של שולחנו של מקום, או במסלול של זבחי מתים. אם האדם בחר להיות במסלול הראשון אז גם במותו, כביכול במקום שכבר אין מה לעשות ויש "זבחי מתים" – גם שם הוא יודע להופיע את החיות דרך שולחנו. אבל אדם שבחר במסלול השני אז כל חייו הם במשמעות של זבחי מתים.

למה נקרא המזבח שולחן? מאותה סיבה שהשולחן נקרא שולחן. מה הכוונה? אם אני אוכל לבד זה לא שולחן, רק שאוכלים ביחד אז "פותחים שולחן". השולחן נקרא 'שולחן' כי כשיושבים ביחד לאכול אז צריך לשלוח אחד לשני את האוכל ולהביא לשני את האוכל אותו הוא מבקש. אבל זה לא רק שולחים ונשלחים, אלא גם השולחן נשלח אל המקור שלו. על השולחן הזה מתרחשת השליחות של העולם – להעלות את הכול אל השורש שלו. על השולחן מעלים את הכול לשורש העליון שלו, ואז הופכים אותו ל"שולחנו של מקום".

האכילה ו'שבירת הכלים':

אכילה יכולה להוריד את האדם למקומות הכי נמוכים, אבל מנגד היא יכולה להיות הדבר המרומם ביותר (כגון: סעודת מצוה, עונג שבת). שהקב"ה ברא את אדם הראשון כל מצוותיו וכל עולמו היה סביב האכילה:

(טז) וַיֵּצֵא יְקֹנֶק אֱלֹהִים עַל הָאָדָם לְאָמֵר מְכַל יַעַץ הֶגֶן אָכַל תֹּאכֵל: (יז) וַיִּמְעַץ הַדְּעַת טוֹב וַרְע לֹא תֹאכֵל מִמֶּנּוּ כִּי בַיּוֹם אָכַלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת.
(בראשית פרק ב')

נשמע מוזר להגיד שמה שצווה האדם הראשון בגן עדן הוא לאכול. הרי אוכל זה הדבר הכי בסיסי של האדם והוא לא יכול להתקיים בלעדיו, אז מדוע לקב"ה לצוות את האדם לאכול?

'הקב"ה נתאווה לו דירה בתחתונים' כדי שאנחנו נשיב כל דבר אל המקור שלו. דרך אחת מרכזית לעשות את זה היא דרך האוכל. כל אכילה היא מצווה, וכל אכילה היא קיום ציווי. גם אצל תינוק - הדבר הראשון שהוא יודע לעשות זה לאכול. כשהאדם קטן הוא מחפש את מקור האוכל שלו היכן שהוא אכל לפני כן – משדי אמו. אבל כשהאדם גדל הוא מתחיל לחפש את האוכל בכול מה שהוא למטה ממנו. אדם הראשון אוכל כדי שיהיה לו דעת, אבל הדעת מביאה אותו למקומות נמוכים. החסידות מתארת את התהליך הזה כ'שבירת כלים'. כלומר בבריאת העולם היה תוהו ובוהו, כתוצאה מכך הייתה 'שבירת כלים' וירדו ניצוצות לעולם התחתון.

העיקרון של 'שבירת כלים' הוא שככל שהדבר בא ממקום גבוה יותר כך הוא נופל למקום נמוך יותר. וכן להפך: כל דבר שכבר נמצא בעולם התחתון אז ככול שהוא במציאות יותר נמוכה אז הוא יכול לעלות לעולמות הכי גבוהים. תפקידו של האדם הוא להעלות הכול אל השורש שלו. האדם יודע לקחת את הדברים הנמוכים ביותר ולרומם אותם למקומות עליונים. באכילה יש לאדם שני אפשרויות: או שהוא יורד למדרגה של מה שהוא אוכל, או שהוא מעלה את מה שהוא אוכל למדרגה אליה הוא

⁶ שמות פרק כ"ה פסוק כג'.

שואף. איך אתה יודע להחליט באיזה אפשרות אתה? רבי שמעון אומר לך שתבדוק מה אתה עושה על השולחן שלך!

בהלכות חנוכה כתוב שאת הנר בשעת הסכנה: "מניחו על שולחנו ודיו". מדוע מדגישים דווקא על השולחן? שהיו כותבים: 'מניחות בתוך ביתו'. אלא מסביר הרב קוק בעין איה שברגע שאין לך כוח לפרסם החוצה, אז תפרסם פנימה. כלומר תרומם גם את הדומם בתוך ביתך לעלות למדרגות הגבוהות יותר, ואת החי תרומם להיות מדבר. כך האכילה מצד אחד יכולה לעשות מלחמה בעולם, אבל מצד שני היא יכולה לעשות שלום הכי גדול.

"שלושה":

באמת רבי שמעון היה יכול לכתוב לנו גם 'שנים שאכלו על שולחן אחד וכו', אבל הוא רוצה ללמד אותנו דווקא על 'שלושה שאכלו'. שלושה זה מערכת שלמה, שלושה זה כוח אדיר, והם יכולים להגיע לעולמות עליונים.

הפסוקים במיכה אומר:

(ב) אַבְד חֲסִיד מִן הָאָרֶץ וַיֵּשֶׁר בְּאָדָם אֵין כָּלֵם לְדַמִּים יֶאָרְבוּ אִישׁ אֶת אַחִיהוּ יִצְדוּ חָרָם: (ג) עַל הָרַע כְּפִים לְהִיטִיב הַשֵּׁר שְׂאֵל וְהַשֵּׁפֵט בְּשִׁלּוֹם וְהַגְדוֹל דִּבֶּר הוֹת נִפְשׁוֹ הוּא וַיַּעֲבֹתוּהָ: (ד) טוֹבָם כְּחֶדֶק יֵשֶׁר מִמְסוּכָה יוֹם מִצִּפְיָךְ פִּקְדוֹתֶךָ בָּאָה עֵתָה תִהְיֶה מְבוֹכְתָם: (ה) אֵל תִּאֲמִינוּ בְרַע אֵל תִּבְטְחוּ בְּאֵלֹף מִשְׁכָּבְתָּ חִיקָךְ שָׁמַר פֶּתְחֵי פִי: (ו) כִּי בֵן מִנְבֵּל אָב בֵּת קָמָה בְּאֵמָה כָּלָה בְּחֻמְתָּהּ אִיבֵי אִישׁ אֲנָשִׁי בֵיתוֹ.

(מיכה פרק ז')

מיכה מתאר בפסוקים אלו את המצב הקשה של העם: "אבד חסיד מן הארץ". למה אבד חסיד? כי לא ניצלו את הכוח של השלושה האינסופי הזה. השר, השופט והגדול, "ויעבתוה". רש"י מסביר את פירוש המילה:

ויעבתוה - עשאוה קליעה של חטא בין שלשתן כעבותות העגלה חטאה שהעבות משולשת היא כך מצאתי בתרגו' ירושלמי עבדנוה כקליעה דחובין.

החבל המשולש היה כ"כ חזק שהם לא יכלו לצאת ממנו. כלומר אין חסיד בארץ כי השלושה בחרו בדרך השניה - הם בחרו להוריד למטה את הכוח האינסופי שהיה להם. אבל אילו הם היו בוחרים בדרך הראשונה - והיו מעלים את הכול לשורש האינסופי - זה הם היו "מילי דחסידותא". כמו שקהלת מתאר את הכוח של השלושה:

וְאִם יִתְקַפוּ הָאֶחָד הַשְּׁנַיִם יַעֲמְדוּ נִגְדָו וְהַחֹט הַמְּשַׁלֵּשׁ לֹא בְמַהְרָה יִנָּתֵק.
(קהלת פרק ד' פסוק יב')

כבר בתחילת מסכת אבות אנו לומדים על הכוח העצום של "שלושה": "על שלושה דברים העולם עומד". רבי שמעון ממשיך במשנה שלנו להרחיב במובן של האכילה בכוח של השלושה, והוא עושה זאת גם בהמשך המסכת:

רבי שמעון אומר **שלושה** כתרים הם כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות וכתר שם טוב עולה על גביהן.

(אבות פרק ד' משנה יג')

רבי שמעון ורבי אלעזר באמת לא צריכים שלושה. הם נמצאים במערה שניהם לבד ועוסקים בתורה. אבל רבי שמעון מסתכל על כל העולם ורואה את הצורך לרומם את הכול מכוח של שלושה. הרבי מסביר: (בביאורים לפרקי אבות - על המשנה)

ידוע ש'שלום' קשור עם מספר שלושה, הינו שישנם שני צדדים שיש מחלוקת ביניהם, ובנידון דין – אלקות ומציאות העולם, ועל ידי השלישי – תורה- נעשה ביניהם שלום ואחדות. ועד שנעשה "שלחן אחד" התורה והשלחן מתמזגים לדבר אחד. ובעל המאמר הוא רשב"י, ש"תורתו אומנותו", והוא חיבר נגלה דתורה עם פנימיות התורה, וכידוע שרשב"י ביטל את המחיצה שבין נגלה לנסתר. כלומר: הכח "לעשות שלום בעולם" בא מזה שעושים "שלום" בתורה עצמה, שגם בה ישנם שלשה עינים: (א) נגלה דתורה, (ב) פנימיות התורה, (ג) חיבור שניהם.

הרבי אומר שההתחלה של כל דבר היא שתסתכל עליו במציאות של שלושה, במציאות של תלת מימד כפי שהסברנו במשניות הקודמות במסכת. כלומר קודם כל תבין שאין כאן רק מציאות של שנים: אתה וקונך, אלא יש גם את הרובד השלישי של מה שמסביב.

רבי שמעון בתחילה אמר: "ראיתי בני עליה והן מועטים". כשרבי שמעון יצא מהמערה בפעם הראשונה הוא עדיין לא היה במציאות של "שלושה". הוא היה במערה עם בנו במציאות של שנים. לכן כשהם יוצאים הם שורפים את הכול – כי הם התרגלו להיות בשנים. הם מחפשים עכשיו את מציאות השלושה – אבל כולם עובדים את האדמה, אז מי יהיה שלושה? לכן יוצאת בת קול ואומרת להם לחזור למערה. ורק לאחר עוד שנים עשר חודשים הם יכולים לצאת – ולהבין שאין שום בעיה בלקטוף הדסים בערב שבת – רק בתנאי שאתה מחבר אל הכול אל המקור. אז אין בעיה ש"בני עליה" יהיו רק רבי שמעון ובנו, כי התפיסה היא של "שלושה".

המקום:

כשיעקב יוצא לחרן הוא חולם את חלומו. בחלומו הוא רואה מלאכי אלוקים עולים ויורדים. הוא רואה את שתי האפשרויות עליהם רבי שמעון מדבר – הוא רואה את היכולת להעלות את הכול למעלה ואת היכולת להוריד את הכול למטה. לכן כשהוא קם הוא אומר: "וַיִּקַּץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲנִי יֵשׁ יְקִיָּץ בְּמָקוֹם הַזֶּה וְאֲנִי לֹא יָדַעְתִּי".⁷ למילה מקום באמת יש שני פירושים: (א) הפירוש הפשוט של מקום – פיזי, (ב) הפירוש המבטא את הכינוי לקב"ה. יעקב בא ואומר שבאמת יש כאן מקום פיזי, אבל אני יכול ע"י שאני מעלה את הכול לשורשים העליונים לגרום למקום הזה להיות הופעת אלוקות בשלמותה.

כפי שמסביר הילקוט שמעוני:

ויפגע במקום למה מכנין שמו של הקב"ה וקורין אותו מקום מפני שהוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו, אמר ר' יוסי בן חלפתא אין אנו יודעין אם הקב"ה מקומו של עולם או אם העולם מקומו ממה דכתיב הנה מקום אתי הוי הוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו, א"ר יצחק כתיב מעונה אלהי קדם אין אנו יודעים אם הקב"ה מעונו של עולם או אם העולם מעונו ממה דכתיב ה' מעון אתה היית לנו הוי הקב"ה מעונו של עולם ואין העולם מעונו, משל לגבור שהיה רוכב על סוס וכליו משופעים אילך ואילך הסוס טפל לרוכב ולא הרוכב טפל לסוס הה"ד כי תרכב על סוסיך מרכבותיך ישועה.

לאדם יש אפשרות לרומם את הסוס, אבל אם הוא יעלה את הכול לשורש הגבוה אז הוא יוכל להבין שהכול זה לשם הרוכב - ולא לשם הסוס. ואז הוא יאכל "משולחנו של מקום".

בכלל יש לשאול – מה יעקב לא ידע ש"מלא כל הארץ כבודו"? אז מה פירוש: "ואנכי לא ידעתי"? אלא יעקב בוודאי יעקב ידע שהקב"ה נמצא שם, אבל הוא לא ידע האם גם מהמדרגה הכי נמוכה אפשר לעלות למקום הכי גבוה. אבל לאחר שהוא רואה שמלאכים יכולים לעלות מהשלב הכי נמוך של הסולם עד לשמיים אז הוא הבין שאפשר להגיע גם מהמקום הכי נמוך – למקום הכי גבוה.

באכילה יש שני אפשרויות: או לנתק את האוכל ממקור חיותו, או לחבר אותו אל המקור שלו. אם בשולחן אתה אוכל את הנמוך ממך – אז אתה מרחיק את הדבר ממקור חיותו, כך שממילא השולחן

⁷ בראשית פרק כ"ח פסוק טז'.

הוא בית קברות כי דבר ללא מקור החיות שלו נחשב כמת. אם אני אוכל על שולחן עם חברי אבל השולחן הוא לא "שולחן אחד" – כלומר כל אחד הוא לעצמו ואין חיבור של כולם אל האינסוף, אז ממילא השולחן הוא "זבחי מתים". אבל מצד שני אם יש דברי תורה אז יש חיבור בין כולם – ואז האוכל מחובר אל השורש שלו. אני מחבר את עצמי ואת האוכל אל המקור – וכל דבר בי הוא לשם הופעת אלוותו יתברך.

רק לאחר הבנה זו של מהות ה"שלושה", אפשר להבין את מקומה המדויק של המשנה, ומדוע רבי שמעון לא מדבר כבר על 'שנים שאכלו' אלא על "שלושה שאכלו".

החידוש במשנתנו – ואיך מגיעים לזה:

ברור שרבי שמעון לא בא להגיד לנו להגיד על השולחן, אלא הוא בא להגיד לנו שגם באכילה עלינו לחבר את הכול אל השורש ואז נזכה להגיע אל מדרגת החסיד של פרקי אבות. לכן רבי בחר דווקא את משנה זו כדי לבטא את "ההוא היה אומר" של רבי שמעון, כי כל מהותו של רבי שמעון הוא להופיע את הנסתר גם דרך הופעת הנגלה. גם במעשה הכ"כ פשוט של האכילה – אתה יכול גלות את הנסתר. (כדברי הרבי). רבי שמעון

טוב זה פשוט לדבר על הדברים הללו על הנייר, אבל איך מגיעים למדרגה כ"כ גבוהה? הרי אנחנו לא במדרגתו של רבי שמעון? הרב מברטנורא אומר:

לא אמרו עליו דברי תורה - ובברכת המזון שמברכים על השלחן, יוצאין ידי חובתן, וחשוב כאילו אמרו עליו דברי תורה. כך שמעתי.

כלומר אחרי שהבנו את כל ההבנה העמוקה הזו בדברי רבי שמעון, בר הרב מברטנורא ואומר לנו שאנחנו עושים את זה כל יום בברכת המזון. אבל למפרשים אחרים קשה להסביר כך כי אז אין במשנה שלנו שום חידוש, והיא לא באה להגיד לנו רק לברך ברכת המזון, כפי שאומר התוס' יום-טוב:

ולא אמרו עליו דברי תורה - כתב הר"ב ובברכת המזון שמברכין על השלחן יוצאין ידי חובתן וחשוב כאילו אמרו עליו דברי תורה.... מכל מקום לא נתיישרה דעתי בפסק הזה לצאת י"ח בכך. דודאי דרבי שמעון לאו בהכי מיירי. דאטו ברשיעי עסקינן שאינן מברכין ברכת המזון שהיא מצות עשה מן התורה. ומילי דאבות. מילי דחסידות נינהו. כדאמרינן בפרק המניח (דף ל') מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דאבות ולשון רש"י ורגילין בני אדם לפטור עצמן בברכת המזון.

לשון רש"י שהתוס' יום-טוב מביא היא: "ורגילין בני אדם לפטור עצמן בברכת המזון", ואילו הרב מברטנורא כתב במפורש שאפשר לצאת ידי חובה. וננסה להבין מחלוקת זו.

זוכרים את המחלוקת בין רבי שמעון לרבי ישמעאל על הפסוק: "ואספת דגנך"? רבי שמעון מאמין באמת שאם ישראל עושים רצונו של מקום אז מלאכתן נעשית בידי אחרים, אם כך מדוע רבים עשו כמותו ולא עלה בידם?

הגמרא במנחות דורשת על הפסוק של "לא ימוש":

אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, קיים מצות (יהושע א') לא ימוש (את) ספר התורה הזה מפיו. אמר רבי יוחנן **משום ר"ש בן יוחי**: אפי' לא קרא אדם אלא קרית שמע שחרית וערבית - קיים לא ימוש, ודבר זה אסור לאומרו בפני עמי הארץ. (בבלי מסכת מנחות דף צט עמוד ב)

רואים כאן את ההפך הגמור מהפשט שהסברנו במשנה שלנו. רבי שמעון הוא זה שבא להקל ואומר שיוצאים ידי חובת מצוות "לא ימוש" אפילו בקריאת שמע ערבית ושחרית. אז ע"פ הבנה זו באמת גם

אדם היה יוצא ידי חובת דבר תורה על השולחן – בברכת המזון, אז אם כך נצטרך לענות על קושיית התוס' יום-טוב.

כל המהות של רבי שמעון הוא שני החלקים הללו – החלק הנגלה והחלק הנסתר. רבי שמעון יכול להגיד לנו מצד אחד שעל יהודי לעסוק כל היום בתורה, ומצד שני להגיד שאפשר לצאת ידי חובה רק בקריאת שמע שחרית וערבית. רבי שמעון הוא זה שעוסק גם בכתר למעלה וגם בכתר למטה. רבי שמעון הוא השילוב בין העולם התחתון לעולמות העליונים, והוא בא להראות לנו איך מעלים אפילו את האוכל לעולם העליון. רבי שמעון מצד אחד הוא מי שרק "תורתו אומנותו", ומצד שני הוא רבי שמעון ש'כדאי לסמוך עליו בשעת הדחק". רבי שמעון הוא החיבור בין שמיים וארץ.

לכן באמת השאיפה של כל אחד היא להגיע למדרגתו של רבי שמעון ולהגיע אל הפנימיות של התורה ואל העולמות העליונים שלה. אבל הצעד הראשון מתחיל בברכת המזון על השולחן, שתביא אותך להיכנס למסלול של שולחנו של מקום.

זה רבי שמעון בר יוחאי שכל מהותו זה לחבר את העולמות התחתונים עם העולמות העליונים, וזה כל המהות של ל"ג בעומר. שנזכה....